

MEDIA DISCOURSE AS A MATERIAL AND SYMBOLIC SPACE

PhD. Dimitria CARMEN
"Ștefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: Media discourse is a framework for communication between speakers and social forces. Within the discourse, the actions can be considered emblematic because they highlight the word, the individual behavior in relation to the media discourse as a material and symbolic space. Between information, evocation or storytelling, the media discourse is affirmed by the double aspect of the strategic dimensions, directed at the same time, towards the present of the events, taking into account the collective memory and the prospecting. Therefore, the media discourse becomes the framework of the fluctuating exchange between sender and receiver, the language and the society being both mirrored and recreated by resorting to symbolic fragments.

Keywords: discourse, media, language, transmitter, receiver

Preluând termenii lui P. Ricoeur¹, am putea spune că ni se impune ca evidență a reflecției noastre asupra comunicării mediatică un proces de alterare a poziției individului, dar și a colectivității în raport cu întreaga paradigmă universală și istorică. Tocmai de aceea, comunicarea mediatică este, potrivit afirmațiilor lui V. Vișinescu, „pătrunsă de filozofia lui nu (Gaston Bachelard), în sensul că adevărul nu trebuie să rezulte din simple afirmații, ci din dialoguri controversate, prin care se interrelaționează lucruri știute cu lucruri neștiute, aspecte constructive cu aspecte negative, afirmații de suprafață cu afirmații persuasive” (2003: 31).

Ca spațiu al interrelaționării, așadar al comunicării între indivizi și forțele sociale, discursul mediatic relevă convergența tuturor elementelor legitimate în cadrul social, descriind, totodată, operațiunile prin care sunt reactualizate prescripțiile, regularitățile, dar și modul transgreației acestora cu riscul contradicțiilor, conflictelor și chiar a excluderii sociale.

Iar acest lucru ne interesează în mod deosebit, deoarece aceste acțiuni pot fi considerate emblematic, prin faptul că pun în lumină, prin cuvânt, comportamentul individual în contextul discursului mediatic, care este un spațiu deopotrivă material și simbolic. Limbajul devine astfel modul prin care sunt transpuse discursiv fenomenele care țin de „activitatea evenimentelor și imaginarul fictiv” (G. Lochard, H. Boyer, 1998: 11).

În articularea celor două dimensiuni specifice discursului mediatic, limbajul afirmă P. Charaudeau, «est à la fois notre mythe et notre réel. Il se construit à la confluence du dit et du non dit (de l'explicite et de l'implicite). Il n'est pas seulement le dit, il n'est pas

---

¹ Paul Ricoeur se referă la alterarea individului și a colectivității în raport cu practica și manipularea meomiriei (2001: 90).

seulement le non dit. Il naît de la relation entre les deux» (1995, Ce que communiquer veut dire, sursă electronică).

Altfel spus, între realitatea socială și perspectiva mitică, discursul mediatic își va găsi resurse expresive în lumea legendei și a modelelor arhetipale, în tabloul imaginilor și tradițiilor, care traversează de secole istoria. Prin urmare, în relatarea și ierarhizarea evenimentelor, în modelarea structurilor informaționale, obiectivității i se vor asocia efecte de „dramatizare” și „ludic” (G. Lochard, H. Boyer, 1998: 40-41).

De asemenea, între informare, evocare sau povestire, discursul mediatic pune în lumină dublul aspect al dimensiunilor strategice, orientate în aceeași măsură, către prezentul evenimentelor, fără a ignora însă, memoria colectivă și prospecția. De altfel, pentru Sophie Moirand discursul mediatic substituie rolul arhivei, devenind locul predilect al construcției memoriei colective (S. Moirand, 2007: 2). Mentalitățile, gândirea, normele comportamentale, mediul social în integralitatea lui se va regăsi, prin urmare, înscris în memoria exhaustivă a discursului mediatic.

Potrivit lui P. Charaudeau, acestei modalități specifice de a înțelege și caracteriza discursul mediatic îi corespunde un anumit tip de analiză, în cadrul căruia vor putea fi relevate și puse în relație structurile semio-discursive (1997: 19) cu reprezentările asociate unui anumit spațiu de producere a discursurilor, acestea reprezentând «de discours de représentation constituant les imaginaires socio-discursifs qui alimentent et rendent possible fonctionnement de la machine médiatiques» (1997: 19).

În lumina acestei perspective, ne propunem, în continuare, selectarea elementelor care pot dezvălui modul în care este construit sensul în discursul mediatic.

Construirea sensului în discursul mediatic

Potrivit modelului *socio-comunicațional*, propus de către P. Charaudeau în lucrarea *Le discours d'information médiatique, La construction du miroir social* (1997), sensul este o rezultată a imaginilor subiectivității și alterității, construite în cadrul larg al comunicării. Reluând un citat al lui H. Parret (1989), teoreticianul francez afirmă că sensul rezidă în caracterul emfatic al spațiului public, în duplicitarul cotidian și neasumarea acestuia, în dedublarea identitară și reflecția acesteia în cuvânt.

În contextul specific al discursului mediatic, constituirea sensului depinde direct de o triplă problematică² : *a locului de producere, a celui de construcție și a locului de interpretare* (1997: 15). Astfel, sensul și înțelegerea rolului indivizilor în construcția discursului mediatic pot fi precizate doar în funcție de cei trei indicatori.

În *locul de construcție* enunțătorul își edifică o identitate în raport cu influența pe care speră că o va putea exercita asupra unei alterități idealizate, ipostaziată, după caz, în simplu receptor, autoritate, oponent sau martor. Acesta este punctul în care sunt stabilite strategiile de argumentare și persuasiune, sensul constituind rezultatul

² Pornind de la premisa potrivit căreia orice act de comunicare poate fi definit ca schimb și intenționalitate, P. Charaudeau identifică «trois lieux de pertinence: celui dans lequel se trouve l'instance d'énonciation qu'on appellera lieu des conditions de production, celui dans lequel se trouve l'instance de réception qu'on appellera lieu des conditions d'interprétation, celui dans lequel se trouve le texte comme produit fin qu'on appellera lieu de construction du discours» (1997: 15).

confruntării efectelor propuse cu cele probabile. Rezerva constă în faptul că doar unele sau poate nici unele dintre efectele propuse inițial nu vor coincide cu interpretarea pe care o va realiza receptorul.

În baza previziunilor în legătură cu particularitățile sociale și posibilitățile intelectuale ale destinatarului, enunțatorul își va modela discursul «et s'attachera davantage à l'effet e dramatisation de certaines formules (...) et aux propos stéréotypés» (ibidem, p. 19). În categoria celor din urmă, sunt încadrate unele elemente, care prin valoarea lor intrinsec atașată de o conștiință afectivă, pot fi considerate mărci ale Funcționării verbului, asupra cărora ne vom îndrepta atenția în partea aplicativă a cercetării noastre. Ne referim aici la ceea ce P. Charaudeau califica drept «jugements de valeur, savoir d'expérience proverbialisé, qualifications essentialistes des êtres et des comportements sociaux, vision distanciée ou engagée vis-à-vis des systèmes de valeurs» (1997: 19).

Considerăm că, imaginând un destinatar, enunțatorul imaginează în realitate o limbă în care transpune inconștient propriile convingeri, temeri și angoase. Iar în această perspectivă, este de la sine înțeles că acesta este un spațiu al probabilităților și supozițiilor, deoarece textul mediatic va primi un număr de sensuri direct proporțional cu numărul receptorilor. Deși acest lucru nu este clar afirmat de către P. Charaudeau, acesta indică totuși faptul că «s'établit un certain jeu d'influence réciproque entre l'externe-externe et l'externe-interne, sans pouvoir déterminer a priori en quoi il consiste» (ibidem, p.18).

Locul condițiilor de interpretare este cel al punerii în oglindă a discursului construit, a destinatarului ideal și cel al realității acestuia. Această triplă configurație îl califică drept spațiul predilect al imaginariilor rezultate din confruntarea efectelor propuse cu cele realizate. Sensul este acum construit de destinatar, care, în acord cu propria grilă interpretativă, aderă sau se distanțează în raport cu mesajul primit.

Într-o interpretare simplificată, lucrurile se desfășoară după modelul următor:

„emițătorul dorește să comunice un sens s1 pe care îl codifică, potrivit experienței sale lingvistice personale, prin cuvântul c. Însă pentru cel ce primește mesajul, c înseamnă, mult mai puțin, altceva; el se asociază în mintea receptorului cu un înțeles s2, care constituie, la rândul său, o rezultantă a unor vectori semantici absolut individuali ce vin din trecutul biografic- comunicațional al persoanei cu pricina” (M. Dinu, 2014: 58).

În discursul mediatic, drept cadrul schimbului fluctuant între enunțator și receptor, limba și societatea sunt deopotrivă oglindite și recreate, prin recurs la „fragmente simbolice” (J. Lull, 1999: 83), *intertextualitate*³, cunoștințe împărtășite în cadrul societății și experiențe particulare depozitate în memoria fiecărui individ. În felul acesta, textul mediatic este configurat asemeni unei structuri interdiscursive în care diferite discursuri sunt puse în relație.

³ Pentru Julia Kristeva, *intertextualitatea* reprezintă „interacțiune textuală care se produce în interiorul unui singur text. (...), *intertextualitatea* este o noțiune care va fi indicele modului în care un text citește istoria și se inserează în ea” (*Problemele structurării textului*, 1980: 266).

În definitiv, discursul constituie cadrul construcției și reprezentării identității, alterității, imaginarului, mentalului colectiv și a spațiului public iar textul mediatic este, la rândul lui purtătorul acestor elemente, care poate, de asemenea, pune în lumină «des convergences ou des divergences entre les imaginaires qui circulent dans différents espaces sociaux». (P. Charaudeau, 1997: 20).

Circumstanțele cercetării Discursului mediatic și ale Discursului social online

Referindu-se la modul în care funcționează mecanismele limbii, Saussure afirmă că totul nu este decât o chestiune de solidaritate, de interdependență a elementelor care dau valoare întregului, iar „părțile, de asemenea, au valoare în virtutea locului lor în întreg” (Saussure, 1998: 139). Aceleași principii de funcționare pot fi extinse la nivelul oricărei societăți, în cadrul căreia specificitățile decurg din raporturile care se stabilesc între indivizi, fenomene și lucruri. Natura acestora determinând, de altfel, și rațiunea în temeiul căreia dimensiunea temporală este fragmentată și ierarhizată în epoci și decade, care, prin prisma evenimentelor care le-au marcat, au reușit să transceadă timpul, constituindu-se în puncte de referință pentru viitoare investigații. În contextul acesta, limba, a cărei menire este restituirea tuturor sistemelor categorizante și a întregii experiențe socio-culturale, seamănă, după cum bine remarcă M. Foucault, „cu ceea ce comentează” (2008: 99).

În secolul al XXI-lea, viziunea panoramică a cadrului sociocultural românesc impresionează prin ritmul alternativ de negare și pozitivism, de continuu și discontinuu, în dialectica cărora comportamentul lingvistic al indivizilor oscilează frecvent între solidarizarea cu memoria colectivă tradițională și diversitatea modernă a lucrurilor. Fragmentarea gândirii în legătură cu fiecare dintre aceste posibilități fiind fără îndoială redată lingvistic în imagini, imaginarii și reprezentări, care își regăsesc firesc extensia în paginile presei (scrise și audiovizuale), înscrisă, la rândul ei, într-un proces de dezvoltare și conștientizare al rolului determinant pe care îl are în raport cu toate instituțiile și manifestările colectivității.

Conceptul Une(s) langue

În majoritatea intervențiilor care au drept scop multiplicarea direcțiilor și funcțiilor posibile ale *Discursului* remarcăm reluarea, în diverse forme, a unei constatări cu valoare de axiomă. Astfel, indiferent de natura și amploarea constrângerilor sociale sau istorice, individul «est toujours libre de sa parole» (A. M. Houdebine, 1998: 11-12). Iar acesta este un lucru recunoscut chiar și de cei mai entuziaști proclamatori ai socializării totale a limbii. W. D. Whitney⁴, spre exemplu, deși afirma convins că limba este, prin excelență, instrumentul naturii sociale, recunoștea, de asemenea, faptul că fiecare parte a limbajului reflectă într-o anumită măsură personalitatea vorbitorului (1971: 17).

⁴ W. D. Whitney consideră că individul nu are nicio autoritate în ceea ce privește modificarea de orice natură a limbii. Atunci când în limbă se înregistrează schimbări, același autor susținea că schimbările se datorează exclusiv efortului întregii comunități lingvistice (1971 : 18).

La rândul său, Ch. Bally remarca că, deși, în principiu, în cadrul unei comunități lingvistice există convingerea că se vorbește aceeași limbă, aceasta nu va reflecta niciodată forme identice, nici măcar pentru doi dintre vorbitori. Prin urmare, limbajul fiecărui individ:

«diffère du langage de tout le groupe lorsqu'il est placé dans les mêmes conditions générales que les autres individus de ce groupe. Chaque individu a sa manière propre d'employer son idiome maternel; il lui fait subir, dans certaines circonstances ou habituellement, des déviations portant sur la grammaire, la construction des phrases, le système expressif; il lui arrive d'employer dans l'usage courant des mots dont les autres se servent rarement» (1909: 18).

Subliniind caracterul dinamic al limbii, prin admiterea faptului că fiecare intervenție a fiecăruia dintre locutori poate determina modificări în limba colectivității, este evidențiată, în fapt, specificitatea raportului limbă/ individ. Iar imaginea limbii, reflectată în uzul cotidian, pune mult mai bine în lumină raportul ciclic, care relevă, în consecință, libertatea de relație între limbă și locutori. De altfel, aceste aspecte sunt categoric afirmate și de către Ngalasso-Mwatha M., care, accentuează rolul creativității lexicale și semantice în dinamica și evoluția formelor lingvistice: «un ensemble d'images et de représentation que l'on se fait de Soi et de l'Autre à travers la langue, et comme un monde de créativité langagière aboutissant, par le travail de l'imagination, à l'invention des formes et des sens nouveaux» (2010: 547).

Utilizând limba, inventând-o și imaginând-o, pentru a se exprima pe sine sau pentru a se raporta la ceilalți, vorbitorul o poate schimba în aceeași măsură în care o reproduce, iar conceptul de l'Une(s) langue, după cum bine punctează lingvista S. M. Ardeleanu, «traduit justement cette diversité, rapporté à l'usage que les différents locuteurs font de la langue» (1998: 33).

Cadrul desemnat de l'Une(s) langue reflectă astfel o altă realitate a limbii, diferită de forma completă și definitivă a acesteia, o realitate restituită și fragmentară, transpusă prin *Discurs* în pluralitatea și diversitatea registrelor limbii actualizată, în permanență, în interacțiunile dintre vorbitori. Prin urmare, în mecanismul continuu de adecvare a sistemului de semne cu realizarea sa, cele care conferă unicitate fiecărei interacțiuni sunt opțiunile individuale în selectarea elementelor limbii. Și astfel, integrând procese de cunoaștere, selectare și creație, l'Une(s) langue, ca expresie a apropierei individuale a limbii, desăvârșește, în fapt, evoluția acesteia.

BIBLIOGRAFIE

- ARDELEANU, Sanda- Maria, 2017, *Le retour de/ à Saussure*, în *Ferdinand de Saussure, Un siècle de structuralisme et de post- structuralisme, Colloque international, Université de Lubumbashi, Éditions EME*, pp. 33- 40.
- BALLY, Charles, 1909, *Traité de stylistique française, Vol. I, Paris, Librairie C. Klincksieck*.
- BENVENISTE, Émile, 1974, *Problèmes de linguistique générale, II*, Éditions Gallimard, Paris.
- BENVENISTE, Émile, 1974 (2000), *Probleme de lingvistică generală*, vol. I, Editura Universitas, București.
- CHARAUDEAU, Patrick, 1995, *Le dialogue dans un modèle de discours*, în *Cahiers de linguistique française, No.17, Genève, Université de Genève*, pp. 140-179.

- CHARAUDEAU, Patrick, 1995, *Ce que communiquer veut dire*, în *Revue des Sciences humaines*, no.51, disponibil la <http://www.patrick-charaudeau.com//Ce-que-communiquer-veut-dire.html>, (consultat în 18.12.2020).
- DINU, Mihai, (1994) 2014, *Comunicarea, Repere fundamentale*, București, Editura Orizonturi.
- LOCHARD, Guy, BOYER, Henri, 1998, *Comunicarea mediatică*, Traducere de Bogdan Geangalău, Iași, Editura Institutul European.
- LULL, James, 1999, *Mass-media, comunicare, cultură*, Editura Samizdat.
- MAINGUENEAU, Dominique, 2009, *Aborder la linguistique*, Seuil, Paris.
- MOIRAND, Sophie, 2007, *Les discours de la presse quotidienne, Observer, analyser, comprendre*, Paris, Presses Universitaires de France.
- PARRET, Herman, (1986) 1989, *Les passions: essai sur la mise en discours de la subjectivité*, Bruxelles, Éditeur Pierre Mardaga.
- RICOEUR, Paul, (2000) 2001, *Memoria, istoria, uitarea*, Traducere de Ilie Gyuresik și Margareta Gyuresik, Timișoara, Editura Amarcord.
- VLAD, Carmen, 1994, *Sensul, dimensiune esențială a textului*, Cluj-Napoca, Editura Dacia.
- VIȘINESCU, Victor, 2003, *Stilistica Presei*, București, Editura Victor.
- WHITNEY, William Dwight, 1971, *Whitney on language; selected writings of Whilliam Dwight Whitney*, Edited by Michael Silverstein, Introductory essay by Roman Jakobson, Massachussetts, The MIT Press, Cambridge.

Dicționare

- Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”. (2009). *Dicționarul explicativ al limbii române*. București: Editura Univers Enciclopedic Gold. (DEX'09).
- BIDU-VRĂNCEANU, Angela, CĂLĂRAȘU, Cristina, IONESCU-RUXĂNDOIU, Liliana, MANCAȘ, Mihaela, PANĂ DINDELEGAN, Gabriela, 2001(1997), *Dicționar de Științe ale Limbii*, București, Editura Nemira.
- CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, Gheorghe, 1998, *Dicționar de termeni lingvistici*, București, Editura Teora.
- COTELNIC, Teodor,(coord.), 2000, *Gramatica limbii române*, Chișinău, Editura Litera.
- DUCROT, Oswald, SCHAEFFER, Jean-Marie, 1996, *Noul dicționar enciclopedic al Științelor Limbajului*, București, Editura Babel.
- FIERĂSCU, C., GHIȚĂ, Gh., (1979). *Mic dicționar îndrumător în terminologia literară*, București, Editura Ion Creangă.
- MARCU, Florin, 2000, *Marele dicționar de neologisme*, București, Editura Saeculum.
- NAGY, Rodica, 2015, *Dicționar de analiză a discursului*, Iași, Institutul European.
- STOIAN, Ion M., 1994, *Dicționar religios*, București, Editura Garamond.